

VERASZTÓ ANTAL

AZ ÁLMODOZÓ

„*A pihenő agy az Ördög műhelye.*”

Juhos Pétert ritkán hagyta cserben a képzelőereje. Szüntelenül valami sosem látott dolog után vágyakozott. Olyasmi után törte magát, amire ugyan kevés esélye volt, hogy valaha is megtalálhat, de ő úgy érezte, e nélkül az egész élete nem érne egy lyukas mogyorót sem. Péter leginkább egy angyallal szeretett volna találkozni, akinek aranyszőke fürtjei vannak, amit aztán az majd ő vállára omasztana, miközben fel-felcsillanó kék szemeivel a még ki nem mondott három kívánságát is kitalálná.

S ha történetesen éppen aludna, amikor a templomtorony elkongatja a rémületes éjfélt, akkor az angyal fűszeres hangon ébresztgetni kezdené. De Pétert általában nemcsak éjféltájt lepte meg az álom, hanem ha tehetné, az egész éjjelt átáludta és történtünk elejéig még egy szál angyal sem ébresztette fel álmából.

– Tudod ki fog itt angyalra akadni? – kérdezte tőle a húga, akivel megosztotta ebbéli gondolatait.

– Na, kicsoda?

– Akinek hat anyja volt.

Pétert az idéetlen közbevetés sem zavarta meg abban, hogy továbbra is készen álljon a sokszor várt, de soha meg nem érkezett vendég fogadására. Apja utáni nagyanyja is eszébe jutott emiatt, aki nem angyalokat, de rémeket szokott látni álmában. Ő volt az, aki igencsak takarékoskodott a szép szavakkal, akár csak az alsóruhájával, és mindenkivel szemben állandóan más véleményen volt, nem volt fontos, hogy milyenen.

Azt rebesgették róla a családban, azért lett ilyen természetű, mert kislány korában nagyon megijesztgették a kísértetek. A maga idejében a gyerekeit se nagyon babusgatta, amikor közülük egy a fogát fájlalta és mikor már harmadnapja óbégatott miatta, a mindennapos hangján nyugtatgatta; „*dögőne má' meg a féreg a fogadba.*”

A famíliánk különben rendesen be volt biztosítva kihalás ellen, jó sok gyerek nyüzsgött a családban. Az unokák már semmi közelebbit nem tudtak a nagyszülőkről. Azt is a temetésen hallották a pap szájából, hogy a nagyanyjuk halála előtt kilencven esztendővel született. Péter apja, Márton is ebben a családban cseperedett. A testvérei közül ő volt az egyetlen, aki már a születési idejét is elvétette, mivel két hónappal korábban érkezett, mint ahogyan az a kalendáriumba be volt jelölve, ezért a kor szokása szerint az idéetlenek közé számították.

Így aztán kíméletből csak tizennégy éves korában állították el csikósbojtárnak. A pusztán azután a tudományok legfontosabb részét már az első szegődött napon észbe kellett neki venni. Elsősorban azt, hogy a jó bojtárnak a számadó tekintetéből érteni kell.

Aztán megtanulta, hogy a lovak a hajnali hűvösben legelnek és „*harmat-száradjára*” – mire a harmat felszárad –, megpihennek, ekkor kezdődhet az itatás. Ha megheverték a csikók, a számadó kiült nagy kényelmesen a kunyhó elé és pipázott vagy elmélázott. A bojtár meg a terelőkuttyákkal együtt szemmel tartotta nem csak a ménest, de a látóhatárt is. A betyáros étel receptjét meg már otthon elmagyarázta néki az édes szülője. Ehhez nem kellett más, mint szárasztás, krumpli és füstölt szalonna. Este inkább csak falatoztak valamit, ilyenkor az ember kevéssel elüti.

*

Pétert az apja egy alkalommal hullott almát szedni küldte el a nagyanyjához, a náluk nyaraló székelyudvarhelyi Márton Pistával együtt. A „nyüves alma” (ahogy Pista gyerek erdélyi ismeretei szerint a lepotyogott férges almákat nevezte) összeszedése után előkerült a kamrából egy üveg szilvabefőtt, amit a nagymama a gyerekek kedvéért bontott meg. Kistányér került a két fiú elé, arra rakta ki nekik a szilvákat, amiket az üvegből villával emelt ki és gondosan lenyalogattott, hogy ne csöpögjön a leve az asztalra, mert a figyelme ilyesmire is kiterjeszkedett.

Pista rögvést neki is látott a szilvák elpusztításához, Péter viszont csak ült és nézte a szép barnára dunsztolódott kövér szilvaszemeket, de nem nyúlt hozzájuk. Vica mama közben jöttment a maga dolga után, egyszer aztán észrevette, hogy Péter csak nézi a szilvákat.

– Te nem szereted a szilvabefőttet? – kérdezte az unokáját.

– Szeretem, de nem így!

Tudom már, mi a bajod, fene essen a finnyás fajtádba, azzal odatolta Péter elé a befőttes üveget: egyél ebből! Ő maga pedig magával vitte Péter elől a tányérra rakott nyalt szilvákat a maga élvezetére. A gyerekek almaszedés után leginkább cirkuszba szerettek volna menni. A falu piacterén lehetett megbámulni a hatalmas sátrat, amit ők vászonpalotának becéztek.

Persze nem juthattak be az előadásra, mivel másra sem voltak elegen a kuporgatott garasok, nemhogy cirkuszra. Alighogy elhurcolkodott a cirkusz, máris megérkezett helyette egy újabb szórakoztató trupp, amely minden este verklivel, cintányércsengéssel hívta díszesnek hirdetett előadására a vendéglő mellett összetákolt deszkabódéba a közönségnek azt a részét, aki még nem unta meg az efféle előadásokat, ahol a bohóc azzal mulattatta a nagyérdemű közönséget, hogy a fán kereste a répát (?)

Ezen a nyáron élményben nem volt hiány. Egy csillogó-villogó katonai egység is átvonult a községen. Zenészek előzték meg őket; ezeknek óriási sikerük volt a falu népe, de főleg a nők körében. Az egyik boszorkányoknak való éjszakán Vica mamámnak az az ötlete támadt, hogy másnap tökből készült ételt tesz az asztalra délebedre, s ha maradna, akkor vacsorára is.

Valamivel tizenkét óra után, aztán aki éppen otthon volt, nekiülhetett az asztalra tett tökkáposztának. Nagyapát békés embernek ismerte mindenki, de a család azt

is tudta róla, milyen, amikor szabadon hagyja a mérgét. Ezen a bizonyos napon történt, mikor vacsoraidő táján a falura éppen ráereszkedett az alkony, nagyapa akkorát vágott ököllel az asztalra, hogy táncolni kezdtek rajta a tányérok, miközben azt kiáltotta nagyanyánk felé: – azt a keserves mindenségit Vica, te azt gondoltad, hogy én nyári tököket eszek még vacsorára is? Na, olyan Isten nincsen! Juhos Péter aggastyán korában is emlékezett ezekre a történetekre, és továbbra is várta a megálmodott angyalt, mivel nem tudta, hogy az már születése óta puha szárnyait igazgatva lábujjhegyen kíséri mindenhová. Fülében most is apja szavai csengenek vissza: *hallod-e hé, az idő nagyon hamar el tud ám telni!* Mikor belépett a kilencvenes éveibe, érezte, hogy elindul visszafelé. Minden nap tesz egy kört; épp csak eszik valamit ebédre, délután szundít kicsit és máris elérkezik az esti lefekvés ideje.

Azon veszi észre magát olykor, hogy nagyobb falatokat tép ki az örökkévalóságból, vagyis nem ítéli meg helyesen az időt, az meg közben tempósan teszi a dolgát, és mulasztja magát. Reggelenként későn kel, melleleg ilyen tájban környékezi meg az elkeseredés, pedig a vérnyomása sem rendetlenkedik. Erre szokta mondani: beletelik egy óra, amíg létrejövök. Pedig nincs semmi komoly bajom, csak a kéményseprő betegség kínoz, a korom!

Aztán egy félórácskát elüldögél öreg karosszékében, ahol összegezi, mi az, amit ma és holnap el akar mulasztani, hogy csak feleannyi dolga legyen. Mégis vannak napok, amelyek éveket képesek öregíteni rajta. Ilyenkor csak serdülni készülő dédunokái tudnak fiatal mosolyt varázsolni az arcára.

VERASZTÓ ANTAL

KÜLÖNÖS DÉLUTÁN

„Óh, csodálatosak kik ide jöttetek élni...”

Megyünk Öllei Istvánnal a prэшháza felé, ahová meghívott egy kis pinceszagra. Nincs messze, jó sétányira esik a falutól. Kellemes júniusi délután van, fenn a magasban könnyű fehér báránnyfelhők úsznak, a levegő pedig nyári illatokkal terhes. Minden úgy van, mint régen, a fák alá húzódtott földúton lépésenként jön elének a táj. Nem vagyok idegen a faluban, mivel az egymást követő évek során tavasztól őszig többször megjelenek itt néhány napos rokonlátogatásra.

Szűkebb hazámból, az Alföldről járok ide, és idők folyamán egy kisebb baráti körben érezhetem magamat, akik poharat raknak eléem, és azt mondják: kóstold, ez az újbor az előszedésből, és ugyanígy, amikor az óbor ideje jön el. Cserébe viszont tőlem akarnak biztosat tudni arról, hogy valóban úgy áll-e a dolog, hogy ha az alföldi ember feláll egy vakondtúrásra, akkor már szédül?

Az felelem nekik; ezekről a dombokról a sárkányvért nem látott tündér is lelátott a völgybe és nem szédült, pedig a mi vidékünkéről repült ide. Kérdésüket persze ugratásnak szánják és a dolgot nem firtatják tovább. Más ez a dombvidéki nép, szeretik és büszkék az Istenadta szőlőtermő halmaikra.

*

Ezt faggyúzd meg! – mondja István –, miközben a prэшházhoz vezető csapáson a vakond-túrásokat kerülgetjük. Még belegondolni is rossz abba, ami tegnap történt velem. Ahogy benyitok a prэшházba, hát öklére fektetett fejjel az asztalra borulva találtam rá az öregemre. Csend vette körül, máskor, ha unalmában elszundikált, már az ajtón kívül is hallani lehetett a horkolását. Azt hittem vége, nem váltunk több szót, de aztán hál’ Istennek megébredt.

Az első szavai meg ezek voltak: már nekem is eszembe jutott, amitől te most megijedtél, hogy addig őrizgetem itt ezt a vén prэшházat, míg egyszer elvisz az Ördög. Szóval örültem, hogy a halála előtt volt, mivel még beszélt. Aztán ráadásul – mintha a semmiből került volna elő –, Zengő Imre jelent meg az ajtóban, és csak annyit mondott nyugtatásul, nem kell megijedni István, még nem telt ki az apád ideje.

Tegnap óta az motoszkál a fejemben, hogy honnan tudta egyáltalán mi történt, amikor az ijedelem után ért oda. Bocsáss meg, de ezt fontos volt megemlítenem. Látszott István arcán, örül annak, hogy ezt kibeszélhette magából.

Csikordul a zár, tárul az ajtó. Hát akkor itt volnánk, sóhajt egy nagyot István, aztán belépünk a prэшházba, amelyből pince-torok ásítózik felénk. Hozott Isten a mi hűvösünkben, telepedj le és érezd jól magad. A prэшházban természetes tölgyfaderékből készült asztal kínálja magát a vendégek elé. A kistestvéréből meg két padot is hasítottak mellé. István nemcsak a hangulat kedvéért, de szükségéből is

gyertyagyújtáshoz készülődik. Az asztalközépen strázsáló jó kövér gyertyának nyújtja oda a lángot.

A gyufát nem a porcelán gyufatartónak erre a célra érdesített oldalán húzza végig, mivel azon a mai gyufák már nem vetnek lobbot. Ez dísznek van itt – mondja –, még a nagyapám használta itt úgy ötven esztendeje. A gyertyafénynél aztán nekilát a vendéglátáshoz szükséges kellékek összehordásához. Csak a kenyér el ne hagyjon bennünket, idézi a régi szólásmondást. A levegőben alma és a bor illatát lehet érezni. István óbort enged az öblös üvegkancsóba a valódi lopótökből, amit percekkel előbb szippantott tele az egyik hordóból.

Ezért a borért érdemes volt a szőlőtőkék közt hajladozni – mutatja felém a gyertyafényben bíborszínt játszó nedűt. Egyelőre elodázzuk a kóstolását – tette hozzá –, még várunk egy-két vendéget, akik majd a gyomorbéli megalapozásban is besegítenek. Addig, míg megérkeznek, mi elnyalogatunk egy kis törkölyt, s alighogy kimondta, már töltögette is az üvegből a mázas cserép poharakba az illatozó pálinkát.

Miután a magasság felé emelt poharaink kiürültek, István újabb töltéssel igyekezett kiszorítani belőlük a levegőt. Szalonnát sütni a prэшáz előtt szoktunk, a malomkő asztal mellett meg poharazgatni – magyarázta szokásaikat István –, hogy tudjam magamat mihez tartani. Az alkonyati fények és árnyak játéka is itt a leg szebb, ecsetelte tovább a hely alkalmasságát. Azt is megfigyeltem, ha esteledik vagy hűvösödik az idő, akkor mindig támad egy kis szellő, ami megborzolja a fák koronáját.

*

A következő porció törkölyöket már az időközben megérkezett Zengő testvérek segítettek mindannyiunk egészségére üríteni. Anna és Imre ikertestvérek voltak, ha szó esett róluk a faluban, csak „ikreknek” emlegették őket. Tulajdonképpen lehetne egyenesen velük kezdeni a történetet, mert hiszen semmi közelebbit nem tudott meg róluk senki. Még a legmegátalkodottabb vénasszonyok sem, akik a kopasz fejen is tetűt tudnak találni. Szülők nélkül érkeztek a faluba, eladó házat kerestek maguknak, amiben aztán megtelepedtek.

Néha bemutatkozásuk alkalmával nevük mellé azt is hozzá teszik, hogy szabadmenetelűek (mint jobbágyelödek voltak.) Soha szót nem ejtenek egymásról vagy a szüleikről vagy, hogy honnan jöttek a faluba. Imrének az sem tudható, mi a foglalkozása, de láthatólag sok mindenhez ért, ezért ezermesterként tartják számon. Anna – barátainak csak An –, ízig-vérig nő, mintha ez lenne a küldetése, meg hogy minden bajbajutott falubelinek segítségére legyen valamiben.

Mondják, néha eltűnnek néhány napra, vagy hétre, de ha a faluban bármilyen rendezvény vagy baráti összejövetel van, akkor azon valahogy mindig jelen vannak. Ha titok, hát titok, mit firtassunk rajta, nem kell keresni az okát, jöttem dűlőre önmagammal. Csak nézem ezt, a talán ha két évtizede földön járó tisztaszemű lányt, ahogy megáll a prэшáz előtt, fejét a fának támasztja, s nem szól semmit, csak figyel bennünket, többieket. Mintha azt latolgatná magában, hogy a jelenlévők közül ki mire képes.

Azután egyszerre csak elmosolyodik. A mosolya is talányos, mintha titkok lapanganának mögötte. A hallottak azért nekem is szöveget ütnek a fejembe, ezek az ikrek tényleg szerepet játszanának, s ha igen, akkor vajon mi okuk lehet erre? Az alkonyat még váratott magára, de az elbozótosodott szilvafák meg az egyetlen fügebokor előtti tisztáson kis társaságunk már szalonnasütéshez kezd készülni.

– Szeretsz szalonnát sütni? – kérdezte tőlem Anna.

– Még nem utáltam meg miatta a füstszagot – válaszoltam neki –, és azt is szeretem, ha a fejem fölött a zizegő ágak kölyök szeleket hintáznak.

– Én meg az erdőt szeretem nagyon

– fűzte tovább a szót Anna –, azt se bánám, ha manók lalnának benne. Gyerekkoromban elégszer hallottam emlegetni otthon, ha valami baj vagy bánat kerülgetett bennünket, hogy ki kell vinni az erdőbe. Én a jókedvemet szoktam kivinni, sokan mondják, örülhetek a jó kedélyemnek, örülök is, hiszen másom sincs!

- Nem félsz az erdőben egyedül? – tudakoltam tőle. Az erdőkben néha rémisztő dolgok is szoktak történni.

– Ebben a faluban ilyesmik a kocsmában szoktak megesni, nem az erdőben szólt közbe István –, legutóbb is úgy két éve, a Görbe Miska (soha nevét másképp nem hallottam emlegetni) –, aki a felvidékről került a falunkba, a kocsmába biliárdozás közben szólalkozott össze a Seres Jóskával, aki leszúrta. Sok évet ült érte, kiszabadulása után is a faluban dolgozott, ivott, végül felakasztotta magát, de nem az erdőben, hanem a házuk padlásán. Jobban tennéd, ha valami vidámabb történettel szórakoztatnád a társaságot – intette Istvánt Imre. – Ha majd sütjük a szalonnát, melléd ülhetek? – kérdezte Anna. – Ha igen, ígérem, megvidítalak.

– Engem fog irigyelni mindenki, aki csak látja vagy hallani fog róla – válaszoltam. – Oda se neki, mindenkinek akad irigye, vagy ellensége, a faluban neked eddig nem volt, most majd lesz – tréfálkozott Imre.

– Nekem bizony nincs se haragosom, se irigyem – mondta öreg István–, aki batyuval a vállán a végszóra érkezett. – S tudjátok miért? Túléltem a rohadékokat.

– Mindannyian neveltünk a beszólásán, vendéglátó házigazdánk édesapja ugyanis a batyuval együtt nyolcvannégy évét is felcipelte vállán a dombra. A tűzgyújtás ideje is elérkezett. Az István és Imre jóvoltából megrakott kis máglya alá Anna éleszt lángot. A művelet közben Istvánnal hökkenten vesszük észre Anna kezében a porcelán gyufatartót.

Ki-ki kezdheti készíteni a maga nyársát. Anna, ahogy ígérte, valóban mellém telepszik, csak előbb deszkából szabott alátéteket oszt szét a nyársforgatók között. A karéj kenyerek, a tenyérszi darabra szabott szalonnákon kívül, a vöröshagymák, erős zöld-paprikák, arasznyi kolbászok közül mindenki maga választja ki a maga adagját. Fatökökön üljük körül a tüzet. Anna arasznyi közelségre húzódik mellém, mindenben a segítségemre akar lenni.

Azzal kezdi, hogy megfordítja a tűz mellé támasztott kenyereket, amelyek az egyik oldala már pirulóban van, míg ezt elvégzi, közben összeér a combunk. – Azon fölül is köszönöm! – nyugtázom a segítségét. – Mármint min fölül? – Húzza huncut mosolyra száját Anna. Krumplit is süthettünk volna a parázsban, héjában persze –szól bele a pillanatnyi zavart csendbe idősebb István. Régebben az én fiatalabb éveimben még szokásban volt ezzel befejezni a szalonnasütést. Öreg ideje már ennek.

Krumpli ügyben Imre veszi át a szót. Az ország más táján esett történetet említ, olyan valakitől hallotta, akinek történetesen egy Amerikát járt magyar volt a szomszédja. Valami Miszlai nevezetű. Na, azoknál olyan krumplis ételt látott asztalra tenni, amit sem ott, sem mifelénk sohasem fogyasztottak.

– Mér, annyira különleges volt? – kérdezte öreg István.

– Nem, csak szokatlan.

A nagy tálban gőzölgő főtt krumplit pirított hagymás tejföllel öntötték le. Másik különösség az volt, hogy – mikor ezt reggelire tálalták –, az a bizonyos Miszlai szomszéd mindig állva evett, míg a többiek mind ültek. Erről a szokásáról azt lehetett falmentén hallani, hogy a langyos tejföl készítette erre az óvatosságra, melytől legtöbbször szapora mennivalói támadtak. Azt hiszem, az én gyomrom sem tudna igazán örülni az ilyen reggelinek – fejezte be mondandóját Imre.

A csendes falatozás ideje már füst nélkül telik. Akinek közülünk volt ereje végig élvezni az ízek harmóniáját, az megsejtette mi végre jött a világra. Lassan a nap is árnyékba húzódik, a szőlőtőkék új ízeket álmodnak a jövő borokba, lejjebb néhány határőrző gyalogbodza nyújtózik a seregély-fütyös nyárba. Gondolom, ezt vagy látom, esetleg álmodom? Talán a kukoricatáblák felől érkező hűvös kesernyés illat, vagy Anna közelsége tesz rám különös hatást, hogy ilyenek jutnak eszembe?

Jó érzés, hogy mellettem ül most már a malomkő asztal mellett is, de azért nem bánám, ha másra is odafigyelne néha. Aztán a borospoharakat is felszedjük az öreg malomkőről. Van, aki poharát önkéntelenül is a szeme elé tartja, és ekkor nyílik ki számomra a meglepetés virága.

Anna mond pohárköszöntőt. Miközben szólásra emelkedik, szelet lehel a mindenség szája: – Azért vagyunk itt ma, hogy köszöntsünk a születésnapodon, Isten éltesen sokáig. Majd még hozzáteszi, ilyenkor mifelénk szamóca íze van a csóknak. Olyan hangsúllyal mondja ezt, mintha valami időtlen vágy készülődne a szavaiban. Csodálkozom és örülök. Csodálkozom, honnan tudják, hogy ma van a születésnapom? És örülök, hogy domboldali barátaim vígassággal lepnek meg e számomra jeles évfordulón. Megint csak Anna mondja ki az igazságot, mi nem szeretjük az elmulasztott alkalmakat. Nem értem félre.

Koccintunk, ürül a demizson, mondják, nem baj, újra lehet tölteni. A születésnap nekem minden alkalommal az egy példányos létezés juttatja eszembe, azt, hogy lépések jönnek, majd elapadnak. Egy szív dalokat őrizve megáll, s az a perc háttárvé válik. S legfőbb kár, hogy ezt nem lehet újrakezdeni.

